

UGSEAD

Uluslararası Güzel Sanatlar Eğitimi Araştırmaları Dergisi
International Journal of Research in Fine Arts Education

<http://ugsead.penpublishing.net>

PENACADEMIC

İlköğretim Okulları ve Eğitim Fakültesi Sanat Eğitimi Programlarının Geçmişten Bugüne Bazı Değişkenlere Göre Değerlendirilmesi ¹

The Evaluation of Art Education Programs in Primary Schools And Faculties of Education According to Some Variables From Past to Present

Kazım ARTUT

Çukurova Üniversitesi

Geliş Tarihi: 13 Aralık 2021

Kabul Tarihi: 22 Aralık 2021

Çevrimiçi Yayın Tarihi: 28 Aralık 2021

Anahtar kelimeler:

Sanat, tasarım, eğitim, akreditasyon

ÖZET

Günümüzde küreselleşme ile birlikte her alanda karşılaşılan rekabet ortamı, sektör ile kurumların bu yapı içerisinde kalıcı olabilmek, büyümek ve sürdürülebilir olabilmek için üretimi veya hizmetlerini temel politika olarak sistematik, hesap verilebilir ve şeffaf hale getirmesine sebep olmuştur. Dünyada rekabet ortamında olan sanayii, ticaret, turizm vb. sektörler yanında eğitimi, araştırma geliştirmeyi, inovasyonu, kültür ve sanat politikalarını yönetme ve transfer etmeyi kendilerine misyon edinen hizmet sektörlerinden biri de üniversitelerdir. Türkiye’de farklı meslek gruplarının eğitimini veren yükseköğretim programlarında diğer sektörlerde başlayan sistematik ve profesyonel yaklaşım, 2000’li yıllardan itibaren kalite odaklı hizmet sunma, ulusal/uluslararası düzeyde rekabete açılma ve toplumsal değişime katkıda bulunma kapsamında akreditasyon çalışmaları ile yürütülmeye başlanmıştır. İç değerlendirilmeyi de kapsayan ve bağımsız bir kuruluş tarafından yürütülen akreditasyonun altyapısını, yeterliliklerin ve kalitenin saptanması için oluşturulan nitelikleri yüksek standartlar oluşturmaktadır. Bu çalışmada henüz sanat ve tasarım temel alanlarına ait programların süreçlerini denetleyebilecek sistematik bir akreditasyon kuruluşunun olmamasından yola çıkılarak, oluşturulabilecek standartlar bütünü için benzer amaçlarla faaliyet gösteren kuruluşların süreç, içerik ve ölçütleri incelenmektedir. Ayrıca Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK)’nın hazırladığı yetkinlik raporu sanat ve tasarım alanlarında kalite ölçme ve ölçüt oluşturma süreçleri kapsamında analiz edilmiş, sürece katkı sağlayacak birtakım tespitler ortaya konmuştur. Çalışma bu özellikleri bakımından betimsel nitelikte bir araştırmadır. Araştırma için gerekli tüm veriler konu ile ilişkili elektronik ve yazılı materyaller üzerinden alanyazın taraması yapılarak elde edilmiş, ulaşılan yargısal sonuçlar önerilerle bir bütün halinde sunulmuştur.

© UGSEAD All rights reserved

Received: 13 December 2021

Accepted: 22 December 2021

Online Release: 28 December 2021

Keywords:

Art, design, education, accreditation

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

In Turkey up until today, some problems about the place of the art education processes in the curriculum in general education, its learning outcomes, strategy, and perception and implementation styles have attracted attention. The changes which were made in the number of credits of art courses in the National Education system within the period from the declaration of the Republic to 2018 according to years were investigated so as to discuss and evaluate the subject thoroughly and the content and practices of the European Union (EU) countries for the fields of art were discussed by giving some examples. A curriculum consists of the learning experiences that students face in accordance with a specific plan and instruction (Oliva, 2005). Developing curriculum in education is a comprehensive planning process which is supported by a continuous and organized action plan. Planning is an important step in setting goals in the process of curriculum development. Curriculum development is essentially a roadmap and an action plan which has continuity.

¹ Bu çalışma, 27-30 Ekim 2021 yılında Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi VIX. Uluslararası Eğitim Araştırmaları Kongresi kapsamındaki panelde sözlü olarak sunulmuştur.

The quality of education is directly correlated with the content of the curriculum. Curriculums should be in a constant change and renewal in the context of new media and information technology. As in other fields of education, the 21st century has brought new quests to the agenda in the fields of the qualities of the information age and art education. The issue of teacher training is related to meeting potential needs of the individual for the future and different thinking practices and it is an important area of the education system, especially in the context of culture, art, creativity and human development. In this context, the art education system is questioned again and it is discussed what kind of restructuring is needed to solve these problems.

In the historical process, it can be seen in the researches that the history of art, and therefore the fields of art, made great contributions to the development and transformation of civilization. The success of the future of art and its impact on society depend on comprehending and interpreting the past correctly. This process is really significant in terms of understanding the art practices, thoughts, perceptions and approaches to art of the past and forming a step towards the future.

In Turkey until today, some problems about the place of the processes of art education in the curriculum in general education, its learning outcomes, strategy, and perception and implementation styles have drawn attention. The changes which were made in the number of credits of art courses in the National Education system within the period from the declaration of the Republic to 2021 according to years were investigated in order to discuss and evaluate the subject thoroughly.

Examples about the content and practices of the art program in today's European Union countries have been discussed. Besides, the weakening of the effect of the credits of art courses in the classroom teaching and pre-school teaching departments in colleges of education and faculties of education (1975-2018) within the associate and undergraduate courses, and its change and development in the process have been evaluated. The accreditation process of the relevant units of the faculties of education in the context of national proficiencies over 2018 undergraduate programs and their approaches have been discussed along with the Bologna process and remarks and suggestions have been presented.

Purpose

In this evaluation, it was aimed to discuss the effect of art curriculum in terms of meeting the socio-cultural expectations and needs, to investigate elementary school art curriculum in the National Education System in the period starting from the Turkish Constitution of 1924 to 2018 by presenting some examples from some European Union countries.

It was also aimed to evaluate the development and change of art courses in the classroom teaching and pre-school teaching departments within colleges of education and faculties of education in the process (1975-2018) in terms of the process of accreditation.

Results

The fields of art and museums are one of the most important reasons of existence of the concept of culture. In this respect, cultural elements can be included widely while structuring the art programs. The content of the curriculum can be enriched especially in secondary education with themes such as museum education, the concept of culture, management of culture, culture industry and cultural diversity. A more flexible policy can be followed by taking global modern developments in the fields of art into consideration in the process of structuring the art curriculum.

Art institutions (associations, foundations, unions, cultural units), the business world, the views of other non-governmental organizations and postgraduate theses, reports, related conferences and papers can be scanned and examined in the process of structuring the fields of art. It might be useful to do research about the undergraduate programs of educational institutions which are in the scope of the Bologna process. The content and learning outcomes of the curriculum of undergraduate art education should overlap with the curriculum and learning outcomes of the MoNE (Ministry of National Education). The process from pre-school to higher education and flexible, interdisciplinary qualifications should be considered while designing the curriculums. The course of "Museum Education" should be included in the classroom teaching undergraduate program.

Art programs are not ultimately a prescription. Carrying out the curriculum in line with the purpose and accomplishing the target learning outcomes can be executed by the instructors who are competent in the field. A good art educator can produce creative solutions, adapt quickly to new situations, develop options, offer original and creative practices, pave the way for making art and creativity contagious, and create new opportunities. Designing a modern and productive curriculum in the fields of arts is an exciting and dynamic process that allows students to create original and attractive experiences in meeting their needs, demands and expectations, in their artistic developments and enabling them to think outside the box.

Giriş

Tarihsel süreç içinde uygarlığın gelişimi ve dönüşümünde sanat tarihinin dolayısıyla sanat alanlarının büyük katkı sağladığı yapılan araştırmalarda görülebilmektedir. Sanatın geleceğinin başarısı, toplumsal etkisi geçmişin doğru kavranması ve yorumlanmasına bağlıdır. Geçmişin sanat pratikleri, düşünce, algı ve sanata yaklaşım biçimlerini anlamak ve geleceğe basamak oluşturması bakımından bu süreç oldukça önemlidir.

Cumhuriyetten sonra Türkiye’de eğitimin birçok alanında olduğu gibi sanat alanlarının yapılanmasında önemli değişim ve gelişmeler yaşanmıştır. Özellikle 1924 yılında John Dewey’in hazırladığı ilk ve ortaöğretime yönelik programların geliştirilmesine yönelik rapor sanat alanlarını oldukça etkilemiştir.

John Dewey’den sonra da ülkemize değişik zamanlarda yabancı uzmanlar da davet edilerek Türk eğitimi hakkında raporlar alınmıştır. Ülkemize gelen yabancı uzmanlar tarafından hazırlanan raporlar Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından basılmış olup, bunlardan en dikkate değer olan ise John Dewey’in hazırladığı rapordur. İsmail Hakkı Tonguç (1940) Köy Enstitülerinin yapılanmasında sanat alanlarının önemi üzerinde durmuştur. İsmail Hakkı Baltacıoğlu’nun ise sanat eğitimi alanlarına ilişkin çalışma ve raporları Türkiye’de özellikle Resim-İş eğitiminin yeniden yapılanmasında önemli bir model olmuştur. Baltacıoğlu, eğitimde kültürel değerlerin ilerleme ve aydınlanmanın bir gereği olarak görüp, sanat eğitiminin temel felsefesini oluşturmuştur.

Ülkemizde program geliştirmeye ilişkin çalışmalar 1950’li yıllara kadar genellikle ders ve konu listesi oluşturmak biçiminde gerçekleştirilmiştir. Wofford 1952’de ülkemizde köy okullarında incelemeler yaparak oluşturduğu rapor doğrultusunda program geliştirme çalışmaları daha sistematik olarak ele alınmaya başlamıştır. İlköğretim programları 1953 yılında toplanan Milli Eğitim Şurasında tartışılarak 1948 ilköğretim programının geliştirilmesinin bir zorunluluk olduğu sonucuna varılmıştır. Bu şekilde bakanlık tarafından program geliştirme süreci başlatılmıştır. Sekiz yıllık ilköğretim deneme çalışmaları 1970 li yıllarda ivme kazanmıştır (Demirel, 1992).

MEB, 1982 yılında üniversitelerin desteğiyle program geliştirme konusunda özgün bir model tasarlama çalışması içine girerek programı Tebliğler Dergisinin 2142’nci sayısında paylaşımına açmıştır. Ayrıca öğretmen yetiştiren kurumlar dört yıla çıkartılarak üniversite bünyesine dahil edilmiştir. 1990’lı yıllara gelindiğinde hazırlanan programların amaçlarının, kazanımlarının, öğrenme etkinliklerinin tasarlanması ve değerlendirme ölçütlerinin geliştirilmesine yönelik bir dizi çalışmalar başlatılmıştır.

Üniversitelerin bünyesinde yer alan iki yıllık eğitim yükseköğretim kurumlarının bir kısmı 1992 yılında eğitim fakültesine dönüştürülmüş, “Sınıf Öğretmenliği Bölümü” olarak tanımlanmıştır. Bu yapılanma planlı bir şekilde gerçekleştirilemediğinden sınıf öğretmenliği bölümleri birkaç yıl mezun verememiş ve ciddi ölçüde sınıf öğretmeni açığı oluşmuştur. Bu açığı kapatmak için kısa süreli pedagojik formasyonlarla çeşitli fakülte mezunları sınıf öğretmeni olarak atanmışlardır. Pedagojik formasyon sürecinde adaylar “Resim-İş, Müzik ve Beden Eğitimi” alanlarından muaf tutulmuşlardır. Bu hatalı ve tartışmalı uygulama kısmen de olsa daha maliyetli olan hizmet içi eğitim yoluyla telafi yoluna gidilmişse de sağlıklı sonuçlar alınamamıştır.

Öğretmen yetiştirme görevinin üniversitelere devredilmesinden günümüze kadar olan zaman diliminde eğitim fakültelerinin lisans programları; Yüksek Öğretim Kurulu ve Millî Eğitim Bakanlığının işbirliği ile koordineli olarak tasarlanmaktadır. Bu konuda en geniş çalışmalar 1994 ve 1998 öğretim yılında YÖK Dünya Bankası Millî Eğitimi Geliştirme Projesi bağlamında gerçekleştirilmiştir. Bu süreçte bazı dersler kaldırılmış, bazı dersler birleştirilmiş, içerikleri geliştirilmiş, ders isimleri değiştirilmiş, fakülte okul işbirliğinin gelişimine yönelik önemli adımlar atılmıştır. Dolayısıyla 1997 yılında Yükseköğretim Kurulu tarafından “Eğitim Fakültelerinde Yeniden Yapılanma” süreci başlatılmış, öğretmen yetiştirme görevi eğitim

fakültelerine verilmiş, öğretmen yetiştiren bölüm ve programlar yeniden organize edilmiştir. Pedagojik formasyon ve tezsiz yüksek lisans uygulamaları hayata geçirilmiştir.

Eğitim fakültelerinin yapılanma sürecine ilişkin ikinci çalışma, 2006 yılında başlatılmıştır. Bu çalışma kapsamında, öğretmen yetiştirme programları, uygulayıcılardan gelen talepler doğrultusunda ve paydaşların da katkılarıyla güncelleştirilmiş, programlara bazı esneklikler getirilmiştir. Aynı kapsamdaki düzenleme ile öğretmen eğitiminde, 1997 programlarının zayıf kalan genel kültür boyutu zenginleştirilmiş, geçmiş yıllardaki uygulamalar çerçevesinde yapılanma ile ilgili bazı yeni düzenlemelere gidilmiştir (YÖK, 2007). Sonraki yıllarda disiplinler arası, teori ve pratiklerle senkronize olan esnek bir yapılanma sürecine girilmiştir.

Amaç

Bu değerlendirmede sanat öğretim programlarının sosyokültürel beklentileri ve ihtiyaçları karşılama açısından etkileri, Milli Eğitim sistemi içinde 1924 Anayasasından sonra biçimlenen ve 2018 yılları arası ilkökul sanat programlarının incelenmesi ve bazı Avrupa Birliği ülkelerinden örnekler verilerek tartışılması amaçlanmıştır. Ayrıca eğitim yüksekokulları ve eğitim fakültelerinde yer alan (1975-2018) sınıf eğitimi ve okul öncesi anabilim dallarındaki sanat derslerinin süreç içindeki gelişim ve değişimin akreditasyon süreci bağlamında değerlendirilmesi amaçlanmıştır.

İlkokulda Sanat Alanlarının Temel Nitelikleri

Dünyada bilgi ve multimedya teknolojisinin hızlı gelişimi sanatın anlamını, üretimini, dolaşımını, tüketimini ve sanatsal bilgiyi sunma yöntemlerini doğrudan etkilemekte, eğitim sistemi içinde ise sanatın öğretilmesinin yönelik yeni yaklaşımları sorgulamakta ve tartışmaya açmaktadır.

Dolayısıyla etkili, verimli, çağdaş yaratıcı öğretim uygulamalarının temelinde çoğu zaman verimli bir öğrenme metodolojisinin ve kuramsal temelleri güçlü, nitelikli öğretim programlarının etkili olabileceği varsayılır. Mayer ve Karın'e (2017) göre, günümüzde sanatsal duygu, görme, görsel algı becerisi ve sanat yoluyla öğrenme, evrensel pedagojik fenomen olarak değerlendirilmektedir. Bu bağlamda ülkemizin koşulları göz önünde bulundurularak eğitim sistemimiz yeniden sorgulanmakta ve nasıl bir yapılanmayla sanat eğitimine yönelik sorunların çözülebileceği tartışılmaktadır.

İlkokullarda geçmişten günümüze kadar farklı isimler altında verilen sanat dersleri çocuğun yaratıcı kimliğini dolaylı veya doğrudan etki etkileyebilmektedir. Yaratıcı etkinlikler, estetik ilkeler çerçevesinde gelişir. Çünkü estetik gelişme; düşünmeyi, görmeyi, algılamayı, kavramayı, hissetmeyi ve sezgiyi merkeze alan deneyimlerin bütünü olarak karşımıza çıkar. İlk ve ortaokulda sanatsal beceri kazandıracak programlar hayatın kendisi kadar; çeşitliliği, çok boyutluluğu ve eleştirel düşünmeyi hedeflemelidir. İlkokullarda sanat pratikleri çok yönlü, genellikle araç ve gerece dayalı etkin bir öğretim alanıdır. Ayrıca zengin uygulama alanları ile diğer derslere göre en çok zevk alınan dersler arasında yer alır. Eğitim sistemi içinde sanat derslerinin sadece yetenekli olanlara yönelik bir alan olarak görülmesi büyük bir ayrıştırma ve yanılgıdır.

Özellikle sanatın uygulama süreci çocuğun yaratıcı, eleştirel düşünebilme, bilişsel, duygusal, göz el koordinasyonu (üç boyutlu tasarımlar), motor becerilerinin gelişimini etkileyen önemli bir alandır. Wictor Lowenfeld, sanat öğretiminde sanatsal deneyimlerin göz ardı edilmemesi, öğrenme sürecinin deneylerden ve sanatsal ortamlardan bağımsız tutulamayacağını ileri sürer (Unsworth, 1992: 68).

Cumhuriyetten Günümüze Türk Sanat Eğitimi Zaman Dizini

Sanat eğitimi tarihinde, sanat eğitimine yönelik bilimsel araştırmaların geçmişi eski değildir. Dünyadaki sanat eğitiminin gelişim süreçlerine bakıldığında Türkiye'de bu alanla ilgili gelişim ve değişimlerin daha yeni olduğu görülür.

Türkiye'de 1924-2018 yılları arasındaki sanat alanlarına ilişkin gelişme ve değişimler kronolojik olarak ele alınmıştır (Telli, 1990 ve Etike, 2001). Sanat alanlarının gelişim ve değişimine ilişkin söz konusu kronoloji Şekil 1' de verilmiştir.

- 1924:** Amerikalı ünlü eğitimci John Dewey'in Türkiye'ye getirilişi. Dewey, sanat etkinliklerinde; 4-16 yaş gruplarına yönelik kollektif atölye çalışmalarında yaparak, deneyerek iş içinde öğrenmeyi ve eğitimde fırsat eşitliğini savunmuştur. Disiplinin yerini sorumluluk, ezberciliğin yerini yaratıcılığı hedefleyen Dewey, Atatürk'ün isteği üzerine "*Türk Eğitim Sistemi - Türk Maarifi*" hakkında raporunu hazırlamıştır.
- 1926:** Resim derslerinin düzenlenmesi ve programlarının geliştirilmesi amacıyla sanat eğitimcisi Stichler'in ülkeye getirilmesi.
- 1932:** Gazi Terbiye (Eğitim) Enstitüsünde Resim-İş Eğitimi Bölümünün kurulması.
- 1940:** Köy Enstitülerinin kuruluşu, sanat derslerine (özellikle iş eğitimi) geniş yer verilmesi.
- 1949:** Ortaokul programlarına Yazı Öğretimi ve İş bilgisi derslerinin konulması.
- 1952:** Liselerde iki saatlik müzik ve resim derslerinin seçmeli olarak konulmasına karar verilmesi.
- 1956:** Liselerin müfredat programında iki saatlik seçmeli bir ders olarak Resim, Müzik ve yabancı dil görülmektedir. Liselerin edebiyat bölümlerinde son sınıfta, sanat tarihi dersi yer almıştır.
- 1962:** Öğretmen okullarında Resim-İş semineri açıldı.
- 1973:** Sınıf öğretmeni yetiştiren iki yıllık Eğitim Enstitüleri açıldı. Bu kurumlarda bir dönem üç saat olan Resim-Yazı ve İş dersi müfredat programında yer aldı.
- 1978:** Liselerde zorunlu olarak "*Sanat Eğitimi*" dersi konulmak istendi. Ancak kuramsal olarak verilmesi düşünülen bu ders sonradan "*Turizm*" dersine dönüştürülerek vazgeçildi.
- 1982:** 2547 sayılı YÖK yasası ile 3 yıllık Eğitim Enstitüleri fakültelere dönüştürüldü. Resim Bölümlerinin ders içerikleri yeniden revize edilerek 4 yıllık lisans programlarına göre yeniden tasarlandı.
- 1983:** 2547 Sayılı YÖK yasasının 5 (1) ve 67. maddesine göre üniversitelerin bazı fakültelerinde seçimlik, güzel sanatlarla ilgili derslerin konulması kararlaştırıldı.
- 1990:** Anadolu Güzel Sanatlar Liseleri açıldı.
- 1992:** MEB. Talim Terbiye Kurulu Başkanlığının 25.07.1991 tarih ve 3786 sayılı onayı ile İlköğretim "*Resim-İş Dersi Öğretimi*" programının geliştirilerek yürürlüğe konuldu.
- 1997:** YÖK/Dünya Bankası Milli Eğitim Geliştirme Projesi kapsamında 1994-1997 yılları arasında yürütülen Eğitim Fakültelerinin yapılanması yeniden düzenlenerek Güzel Sanatlar Eğitimi ve İlköğretim Bölümlerinde okutulacak sanat derslerine yönelik kaynak öğretim materyali niteliğinde kitaplar hazırlanarak uygulamaya konulmuştur.
- 1997:** MEB. Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı 10.03.1998 tarihinde "*Lise Resim Öğretimi*" programlarını yeniden geliştirerek 1998-1999 öğretim yılından itibaren 2487 sayılı Tebliğler Dergisinde yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.
- 2006:** Okul öncesi anabilim dalında güz ve bahar yarıyılında verilmekte olan "*Resim Öğretimi I ve Resim Öğretimi II*" adı altında verilen (3+3) ders kaldırılıp yerine "*Görsel Sanatlar Eğitimi*" olarak bir yarıyla (3 kredi) düşürüldü.

Şekil 1. Sanat alanlarının gelişim ve değişimine ilişkin kronoloji (Telli, 1990 ve Etike 2001)'den uyarlanmıştır.

Dünden Bugüne İlkokul Sanat Derslerinin Kredilerindeki Değişkenlikler

Türkiye'de sanat eğitim ve öğretimine yönelik kavramlar farklı tanımlamalar biçiminde vurgulanmaktadır. İlkokul ve Ortaokullarda uygulanan sanatın adlandırılması (Resim, El İşi, İş Teknik, Resim-İş, Temel Sanat Eğitimi, Resim Eğitimi, Görsel Sanatlar Eğitimi) geçmişten günümüze önemli

değişkenlikler geçirmiştir. Özellikle günümüz ilkokul ve ortaokullarda sanat eğitimi “Görsel Sanatlar Eğitimi” adı altında verilmektedir.

Geriye dönük Türk Sanat Eğitimi tarihine bakıldığında İlk ve ortaokullarda sanat derslerinin kredilerinin gittikçe azaldığı görülebilmektedir. Tarihsel süreç içinde resim dersinin öğretim programlarındaki ağırlığı ile ilgili gelişmeler Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1.

1924-2018 Yılları arasında ilkokul ve ortaokul öğretim programlarında yer alan sanat derslerinin oranları

Eğitim Kademesi	Programlar	Programda Yer Alan Toplam Ders Saatleri		
		Resim Dersi	Toplam Ders Saati	Oran (%)
İLKOKUL (1-5. Sınıflar)	1924 İlkokul Programı	10	130	7,69
	1926 İlkokul Programı	18	134	13,43
	1930 İlk Mektep Programı	16	130	12,30
	1948 İlkokul Programı	16	130	12,30
	1968 İlkokul Programı	7	125	5,6
ORTAOKUL (6-8. Sınıflar)	1930 Orta Mektep Programı	5	102	4,90
	1938 Ortaokul Programı	4	87	4,60
	1949 Ortaokul Programı	3	96	3,13
	1970 Ortaokul Programı	3	96	3,13
İLKÖĞRETİM (1.8. Sınıflar)	1992 İlköğretim Resim-İş Programı	13	249	5,22
	2006 Görsel Sanatlar Programı	11	213	5,7
İLKOKUL/ORTAOKUL (1.8. Sınıflar)	2013 İlkokul ve Ortaokul Görsel Sanatlar Programı	8	228	3,51
	2018 Görsel Sanatlar Programı	8	228	3,51

(Çoban ve Erkuzu, 2019).

1924 ve 1926 Programında “El İşleri ve Yazı (sülüs-rika)” dersleri hesaplamadan muaf tutulmuştur. El işleri dersi ağırlıklı olarak kil, kağıt, karton, mukavva, kitap ciltleme, ağaç ve metal işlerini kapsayan üç boyutlu tasarımları içermektedir. Daha sonraları İş-Teknik dersinin karşılığı olarak uzun yıllar sanat programlarında yer almıştır.

Tablo 1’de görüldüğü gibi resim dersinin öğretim programlarındaki ağırlığı incelendiğinde ilkokul programlarında 1926 da ilk sırada yer almaktadır. Programda yer alan 134 toplam ders saatinden 18 saat (% 13,43) resim dersine yer verilmiştir. Bu durum ilk dönemler sanata daha fazla değer verildiğini göstermektedir. Ortaokul programlarında en fazla 1930 öğretim programında 102 toplam ders saatinden 5 saat (% 4,90) verilmiştir. İlköğretim programlarında ise 249 toplam ders saatinden en fazla 1992 öğretim programında 13 saat (% 5,22) yer verilmiştir. Programları incelediğimizde Resim dersinin diğer derslere göre programlardaki ağırlığı zamanla azalmıştır (Çoban ve Erkuzu, 2019).

1924’den itibaren sanat derslerinin adı ve programların içerikleri günümüze kadar önemli değişiklikler göstermiştir. Örneğin Maarif Vekaleti kaynaklarına göre 1924 programında Resim; resim derslerinde öğretmenlerin öğrencilerine; 1. sınıfta; hayali, tabiattan, ezberden ve ihtiyari resimler yaptırılması, 2. Sınıfta; 1. Sınıf programının tekrarı, 3. Sınıfta; hayali resim, tabiattan resim, ezberden resim, tedrisi resim, iptidai resim tezyini idmanlar, iptidai resm-i hendesi, alat ve edavat-ı hendesiye resimleri ve ihtiyari resim konularında resim, 4. Sınıfta; 3. Sınıf programının tekrarı 5. Sınıfın programı ise; hayali,

tabiattan, ezberden, tedrisi, terbiyevi, hendesi ve ihtiyari resimler yaptırılması esas alınarak işlenmesi kabul edilmiştir (Maarif Vekâleti, 1924: 45. Akt: Aslan, 2011).

1975 yılından 1998 yılına kadar olan zaman dilimi içerisinde sanat alanlarında önemli değişiklikler gerçekleştirilmiştir. Özellikle eğitim fakültelerinin ilkokul öğretmeni yetiştiren anabilim dallarının lisans programlarında sanat alanlarının 2017-2018 öğretim yılından itibaren büyük ölçüde düşürüldüğü görülebilmektedir.

Tablo 2’de 1975 yılından itibaren ilkokul öğretmeni yetiştiren ön lisans ve lisans programlarında sanat alanlarının kredilerine ilişkin değişkenlikler bize konu hakkında bir fikir verebilmektedir.

Tablo 2.

1975-2018 Yılları arasında sınıf öğretmeni yetiştiren anabilim dallarında ön lisans ve lisans programlarında yer alan sanat derslerinin oranları (YÖK, 2017).

Yıl	Dersin Adı	Tüm Derslerin Toplam Kredi Sayısı	Sanat Derslerinin Toplam Kredisi	% olarak Oranı
1975-1983 (İki yıllık Eğitim Enstitüsü Ön Lisans Programı)	Resim-İş Yazı Öğretimi (Resim dersi içinde yazı dersi bütünlük veriliyor)	102	6	% 5.8
1983-1984 (İki yıllık Eğitim Enstitüsü Ön Lisans Programı)	Resim-İş ve Yazı Öğretimi İş ve Teknik Eğitimi	142	10	% 7
1989-1992 (Sınıf Öğretmenliği Lisans Programı)	Resim-İş, Resim-İş Yazı Öğretimi	192	6	% 3
1998-1999	Sanat Eğitimi Kuramları ve Yöntemleri Güzel Yazı Teknikleri ve Öğretimi Resim-İş Eğitimi	152	6	% 2.6
2006-2007	Sanat Eğitimi Güzel Yazı Teknikleri ve Öğretimi Görsel Sanatlar Öğretimi	156	6	% 3.8
2018’den itibaren günümüzde uygulanan program	Görsel Sanatlar Öğretimi	142	3	% 2.1

Tablo 2’de yer alan veriler ışığında eğitim fakültelerinin ilkokul öğretmeni yetiştiren anabilim dallarının lisans programlarında sanat alanlarında görülen azalmanın son yapılanmayla birlikte 2017-2018 öğretim yılından itibaren dikkat çekici olduğu görülebilmektedir.

2017-2018 yılından itibaren eğitim fakülteleri sınıf eğitimi anabilim dallarında okutulan “Güzel Yazı Teknikleri Öğretimi ve Sanat Eğitimi Kuramları” dersleri kaldırılmıştır. Okul öncesinde verilmekte olan “Görsel Sanatlar Eğitimi” dersinin adı “Erken Çocuklukta Sanat Eğitimi” olarak değiştirilmiş olup 2020 yılından itibaren ise Yüksek Öğretim Kurulu eğitim fakültelerinde lisans programlarının tasarımını fakülterlere tevdi etmiştir.

Sanat Eğitimi Programlarının Tasarımı Üzerine

Eğitim programları belirli planlar ve yönergeler doğrultusunda öğrencilerin karşılaştıkları öğrenim deneyimleridir (Oliva, 2005). Eğitimde program geliştirme, sürekliliği olan organize edilmiş bir eylem planıyla desteklenen kapsamlı bir planlama sürecidir. Planlama, öğretim programı geliştirme sürecinde hedeflerin belirlenmesinde önemli bir adımdır. Program geliştirme, özünde bir yol haritası, sürekliliği olan bir eylem planıdır. Eğitim müfredatı, eğitim sürecinin ana temelidir. Eğitim kurumlarında verilen eğitimin kalitesini ortaya koyar. Küresel olarak üniversiteler eğitim kalitelerine göre sıralanmıştır. Birçok sınıflandırma kuruluşu bu üniversiteleri sıralamak için kriterler belirlemiştir (Joseph, Said & Wahab, 2018:35).

Eğitimde programların ana çerçevesi, niteliği, küresel ölçekte programın pragmatik yapısını ve sürecini etkileyen önemli bir boyuttur. Günümüz bilgi ve özellikle yeni medya teknolojisindeki hızlı gelişim, değişim ve inovatif sürecin sosyal yaşantımıza çok hızlı bir şekilde girmesine karşı benzer yenilik ve değişimlerin eğitim alanlarına yansıtılmadığını görebiliyoruz. Bu bakımdan eğitim programları değişim ve gelişime açık olmalı, öğrenci ihtiyaç ve başarısına göre belirli zaman aralıklarında revize edilmelidir.

Eğitimin niteliği, verimliliği eğitim programlarının içeriği ile doğrudan ilişkilidir. Eğitim ve öğretim programları, yeni medya ve bilgi teknolojisi bağlamında sürekli bir değişim ve yenilenme içerisinde olmalıdır. Diğer eğitim alanlarında olduğu gibi 21. Yüzyıl bilgi çağının nitelikleri ve sanat eğitimi alanlarında da yeni arayışları gündeme getirmiştir. Sanat eğitim sistemi yeniden sorgulanmakta ve nasıl bir yapılanmayla bu sorunların çözülebileceği tartışılmaktadır.

Sanat alanlarında program tasarlamak öğrencilerin ihtiyaç, talep ve beklentilerinin karşılanmasında, artistik gelişimlerinde, kalıpların dışında düşüncelerinde, özgün, çekici deneyimler yaratmalarına olanak sağlayan heyecan verici dinamik bir süreçtir. Sanat programları, öğrencilerin eğitim sürecinde sanatın yaratıcı, etkileyici, geliştirici, yenilikçi ve duyarlı süreçlerine katılmalarını sağlama ve teşvik etme vizyonuyla şekillenmelidir. Program tasarımında plastik sanatlar, drama, müzik ve diğer tasarım alanları bir çerçevedir. Programın yapısı sanat eğitiminin genel/özel kazanımlarını tanımlamalıdır.

Sanat eğitimi, bireyin estetik, duygusal, entelektüel ve sosyal gelişimin temelidir ve öğrencilere küresel dünyayı algılamalarının, yaratıcılığın, sanat üretiminin benzersiz yollarını sunar. Öğrenciler, sanatın kendi kültürlerini yansıtmadaki ve yaratıcılığı sanat yoluyla kullanmadaki rolüne dair eleştirel bir farkındalık kazanırlar. Muhakeme ve problem çözme stratejilerini kullanabilirler. Özgün, yaratıcı ve etkileyici eserlerin yaratılmasında ve yorumlanmasında teknolojinin rolünü bilirler. Aynı zamanda öğrenciler farklı sanata alanlarına saygı duyarlar. Sanatı insan deneyiminin ve ifadesinin bir ürünü olarak görürler, sanat, toplum ve çevre arasındaki ilişkileri incelerler.

2017-2018 Temel Eğitim Lisans Programlarında Sanat Alanlarına Yönelik Kritikler

Ağustos 2020 yılından itibaren YÖK, fakültelerin kendi kurumsal kapasitelerini geliştirme gereğiyle eğitim fakültelerine kendi lisans programlarını tasarlamaları yönünde “yetki devri” ve “yetki paylaşımı” sürecini başlatmıştır. Ancak bazı fakültelerin 2018 lisans programı üzerinden akreditasyon sürecine girmesi ve bu sürecin en az 4 yıl boyunca devam etmesi, özellikle sınıf eğitimi ve okul öncesi anabilim dallarında okutulan sanat derslerine ilişkin sorunları kapsamına gelmektedir. Daha sonraki yıllarda akreditasyon sonrası programların büyük olasılıkla yeniden revize edilmesi ve gündeme gelebilmesi yeni yapılanmaya ilişkin bir fikir oluşturması bakımından mevcut program üzerinden kritiklerinin yapılmasının yararlı olabileceği düşünülmektedir.

Eğitim fakültelerinin YÖK tarafından yapılandırılan sınıf eğitimi lisans programlarına bakıldığında; lisans ikinci sınıfta yer alan müzik, sanat eğitimi ve güzel yazı teknikleri dersleri programda yer almamaktadır. Seçmeli dersler içerisinde de yer almayan bu derslerin kaldırılması düşündürücüdür. Sanat ve estetik gelişimin önemli olduğu ilkökul kademesinde öğretmenlerin bu sanatsal gelişimi destekleyici dersleri almaması gelecekte olumsuz sonuçlar doğurabilir (Yurdakal, 2018). Dolayısıyla uygulamaya giren bu yeni programda sanat derslerinin bir kısmı (Sanat Eğitimi, Güzel Yazı Teknikleri ve Müzik) kaldırılarak veya kredileri düşürülerek çok sayıda eğitim derslerine yer açılmıştır. Birleştirilmesi gereken eğitim dersleri için ayrı ayrı krediler oluşturulmuştur. Dolayısıyla eğitim derslerine gösterilen duyarlılık ve ince detayların sanat alanlarına yeterince gösterilemediği izlenimi doğmuştur.

Okul öncesi anabilim dalında 4 kredilik olan Görsel Sanatlar Eğitimi dersi “Erken Çocuklukta Sanat Eğitimi” yapılandırılarak 240 AKTS’lik dersler içindeki yeri 4 AKTS’ye kredisi ise 3 saate düşürülmüştür. Çocuğun kendini ifade etmesinde, bilişsel, zihinsel, sosyal, duydusal, devinimsel, göz el koordinasyonunun gelişimi ve motor becerilerinin kazanılması bağlamında son derece önemli olan görsel sanatlar dersinin 2005 yılı öncesi 6 kredi, 2006 yılı sonrası 4 kredi, 2018’de ise “Erken Çocuklukta Sanat Eğitimi” adı altında 3 krediyeye düşürülmesi, ders içeriğinin ise sanat pratiklerinden arındırılması düşündürücüdür.

Okul öncesi 1997 lisans programına bakıldığında uygulamalı ders saati 60, 2006 programında 48, 2018 programında ise 14 saate düşürülmüştür. Uygulama ders saatlerinin azaltılıp teorik derslerin kredilerinin artırılması tartışmalıdır, üzerinde düşünülmesi gerekir. Ayrıca 1998-199 Okul öncesi öğretim programında iki yarıyılta verilen ve her biri 3’er kredi olan “Resim Öğretimi I ve “Resim öğretimi II” derslerinin, yarı yarıya düşürülmesi, 1998-1999 lisans programında yer alan “Çocukta Yaratıcılık ve Yaratıcı Çocuk Etkinlikleri” adlı dersin kaldırılıp seçmeli ders düzeyine indirgenmesinin somut gerekçeleri bilinmemektedir. Aynı şekilde okulöncesi anabilim dallarının öğretim programlarında sanat ve yaratıcılık içeren derslerin (tam tersi olması gerekirken) yayıflatılmasına da bir anlam verilememektedir.

Eski programlarda yer alan görsel sanatlar eğitimi dersi alan eğitimi statüsündedir. Zelyurt (2021), okul öncesi lisans programlarında zorunlu alan eğitimi toplam ders saatlerinin geçmişten günümüze doğru azalma olduğunu, alan eğitimi ders saatlerinin azaltılmasının öğretmen adaylarının alanında yeterli donanımına sahip olamamasına sebep olabileceğini ifade etmektedir. Alan eğitiminde uygulama ders saatinin günümüze doğru azaldığı ve son 2018 programında uygulamalı ders saatlerine hiç yer verilmediği görülmektedir. Bu durum öğretmen adaylarının alana yönelik uygulamalara tabi olmadan mezun olmaları ve göreve başladıklarında hizmet öncesinde edinmiş oldukları teorik bilgileri nasıl pratiğe dönüştürecekleri konusunda endişe duymalarına sebep olabilir (Zelyurt, 2021). İşin daha da problemlili ve tartışmalı yönü, bazı üniversitelerimizde söz konusu dersin verilmesinde (zorunlu ve bazı özel durumlar dışında) uzmanlık alanları sanat ve sanat eğitimi olmayan (çocuk gelişimi, ev ekonomisi, çocuk psikoloji v.b) öğretim üyelerinin girmesine olanak sağlanmasıdır.

Tüm bu yapılanmalara karşı ironik bir şekilde YÖK ve Milli Eğitim Bakanlığının sanat alanlarına ilişkin yaklaşımlarının oldukça uzun erimli, ufuk açıcı bir vizyonunun olduğunu görebiliyoruz. Örneğin Milli Eğitim Bakanlığı tarafından (2011), 21. yüzyılın temel insani ihtiyaçları bağlamında; okullarda proje tabanlı, araştırma odaklı, yöntemlerin önemsenmesi, yaratıcı düşünce ve yaratıcı ruhun şekillenmesi, artistik/kültürel ifade olanaklarının sağlanması, kişilik gelişimi ve duygusal dengelerin korunumu, insani değerlerin ve barış kültürünün inşası, sanat ve tasarımın önemli itici bir güç olduğuna yönelik vurgulamalar yapılmıştır. Aynı metinde bireyin sosyoekonomik gelişiminde sanat ve tasarımın önemli bir güç olduğu ifade edilmektedir. Bunun yanı sıra 2023 Eğitim vizyonuna baktığımızda benzer hedeflere atıfta bulunulduğu görülebilmektedir. (Geçmişteki YÖK’nun strateji raporlarında da benzer duyarlılıkları görebiliyoruz). Ayrıca MEB (2018) Görsel Sanatlar Programında; “Kültürel farkındalık ve ifade: Müzik sahne sanatları, edebiyat ve görsel sanatlar dahil olmak üzere çeşitli kitle iletişim araçları kullanılarak görüş, deneyim ve duyguların yaratıcı bir şekilde ifade edilmesinin öneminin takdiridir.” Şeklinde sanat alanlarına ilişkin önemli bir atıfta bulunulmuştur. Bu ve benzeri vurgular (MEB, Mayıs, 2019) yeni ortaöğretim tasarımın programında da “Hayal Etkinlik ve Yaşam” (HEY) vurgusuyla açıklanmaya çalışılmıştır.

Kuşkusuz Milli Eğitim Bakanlığının son derece manidar olan bu beklentilerine katılmamak, sanata ve sanat alanlarına yönelik anlamlı farkındalığını onaylamamak mümkün değildir. Ancak Milli Eğitim Bakanlığının bu anlamlı çaba ve düşüncelerinin ilgili komisyon üyeleri tarafından 2018 sanat öğretim programlarına yansıtılmaması, hayata geçirilememesi çelişkilidir, düşündürücüdür.

İlkokullarda görsel sanatlar dersini (özellikle 1-3. Sınıflar) olarak sınıf öğretmenleri vermektedir. Neticede sınıf eğitimi ve okul öncesi öğretmenliği lisans programlarında öğretmen adaylarına verilecek sanat derslerinin kredilerinin düşürülmesinin bu alanda öğretmenlerin yeterliliklerinin, dolayısıyla öngörülen kazanımlara ne ölçüde katkı sağlayabilecekleri tartışmalı hale gelebilecektir. Çünkü 2018 kazanımlarına bakıldığında; kullanılan sanat terminolojisi, sanat ve estetik kavramları, sanat eğitimi yöntemleri, özgün, yaratıcı sanat etkinlikleri ve diğer sanat alanlarına ilişkin bilgilendirmelere yönelik öğretmenlerin farkındalıklarının sınırlı ve düşük olabileceği düşünülmelidir. Dolayısıyla yeterli sanat kuramı ve pratiklerden yoksun yetişen sınıf öğretmenlerinin (1,2,3 sınıflar) programda yer alan mevcut görsel sanatlar

programındaki beklenen kazanımları öğrencilere kazandırma düzeyleri şüphelidir, bu durum sorgulanmalıdır. Bu konuya ilişkin İlhan (2018) görüşlerini şu şekilde ifade eder.

“Okul öncesi, ilkokul, ortaokul, lise ve sonrası kademeler için sanat derslerinin her geçen gün hem nicel hem de nitel olarak azaldığına tanık oluyoruz. Bunun nedenlerini çok iyi anlamak gerekiyor. Yetişen yeni kuşak acaba bakar/görmez, işitir/duymaz, dinler/anlamaz ve topluma duyarsız olarak mı eğitiliyor? Nerede eksiklerimiz var diye düşünmek gerekiyor.” (İlhan, 2018).

Milli Eğitimin Temel Amaçlarına bakıldığında Cumhuriyet’in ilk yıllarından bu yana yapıcı ve yaratıcı bir kuşak yetiştirmek eğitimin en önemli hedefleri arasında yer almış, zorunlu dersler arasında sanat eğitimi önemsenmiştir.

2018 İlkokul ve Ortaokul Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programı

İlkokul ve ortaokul görsel sanatlar programında “kültürel miras” ünitesi yer almaktadır. Oysa bu ünite ilkokul ve ortaokul (birinci sınıftan sekizinci sınıfa kadar) öğretim programında yer almasına rağmen sınıf öğretmenliği lisans programı görsel sanatlar dersi öğretiminin içeriğinde göz ardı edilmiştir.

İlkokul Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programı (2018) metninde, her sınıf düzeyine yönelik yeterliklerin genel olarak belirtildiği giriş paragrafı bulunmaktadır. Bu paragrafta öğrencilerden beklenen beceri, bilgi, duyuş ve diğer yeterlikler ifade edilmektedir. Giriş bölümünden sonra Öğretim Programı’nın temel öğrenme alanlarına göre ele alınan kazanımlara ve açıklamalara yer verilmiştir. Bu bağlamda öğrenme alanları: Görsel İletişim ve Biçimlendirme, Kültürel Miras, Sanat Eleştirisi ve Estetik şeklinde tanımlanmıştır.

Görsel Sanatlar dersi kapsamında öğrenciler eski müfredatta 1. Sınıftan 3.sınıfa kadar haftada ikişer saat olmak üzere toplamda 72 saat ders alırken, güncellenen müfredatta Görsel Sanatlar Dersi haftada 1 saat olarak tasarlanmıştır. Bu düzenlemeyle 1.sınıftan 8. Sınıfa kadar Görsel Sanatlar Dersi yıllık ders planında 36 saat olmuştur. Ortaöğretim müfredatına bakıldığında Görsel Sanatlar Dersi kapsamında 9. Sınıftan 12. Sınıfa kadar 1’er saatlik dersler şeklinde planlanmış olup yıllık planda 35 saate karşılık gelmektedir (Çetin., Karaslan ve Arslan. 2018).

Sınıf eğitimi eski lisans programında yer alan Sanat eğitimi ve görsel sanatlar öğretimi derslerinin karşılıklarının ilkokullardaki Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programı’nda yer aldığı düşünülmektedir.

Görsel Sanatlar Öğretimi = Görsel İletişim ve Biçimlendirme

Sanat Eğitimi = Sanat Eleştirisi ve Estetik + Kültürel Miras

Ünitelerine karşılık geldiği söylenebilir. Ancak Sanat Eğitimi dersi yeni programda kaldırıldığı için ilkokullarda bu ünitelerin karşılığı bulunmuyor. Programda yer alan bu üç üniteyi yani; **Görsel İletişim ve Biçimlendirme**, **Kültürel Miras**, **Sanat Eleştirisi ve Estetik** konusunu kapsamaması beklenmektedir. Lisans düzeyinde verilmesi gereken tüm sanat alanlarını içeren konular 3 krediye düşürülen görsel sanatlar dersi içine giydirilerek sıkıştırılıp sınırlandırılmıştır. Ayrıca ilgili dersin kur tanımlarına (içeriklerine) bakıldığında, kültürel miras, biçimlendirme/tasarım konularına ilişkin bir açıklama yoktur (Artut, 2021).

İlkokul ve ortaokul programında yer alan görsel sanatlar derslerinin kredileri düşürülerek, programda yer alan kazanımlara ulaşılmasında sorunlar yaşanabilmektedir. Dolayısıyla sınıf öğretmenliği anabilim dallarında haftada 3 saat verilen görsel sanatlar dersinin yürürlükte olan İlkokul Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programındaki beklentileri karşılaması oldukça sıkıntılı görünmektedir. Örneğin Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programının genel ve özel amaçlarına bakıldığında (bkz. Shf. 9’da 19 maddeden oluşan kazanımlar) gerçekleşmesi beklenen teori ve uygulamaların (zengin kazanımların) hangi zaman diliminde nasıl gerçekleşeceği bir başka problem olarak karşımıza çıkmaktadır (Artut, 2021).

Yeni lisans programlarında özellikle sınıf öğretmenliği ve okul öncesi anabilim dallarından kaldırılan veya kredisi düşürülen sanat alanlarına yönelik bu eksikliğin seçmeli derslerle giderilmiş olabileceği düşünülmüş olmalı ki “Müze Eğitimi”, “Sanat ve Estetik”, “Geleneksel Türk Sanatı” ve “Türk Sanatı Tarihi”

dersleri seçmeli kategorisine sıkıştırılmıştır. Bu dersler hemen hemen tüm lisans programlarında seçmeli olarak yer almaktadır.

İlkokullarda da durum pek farklı değildir. İlhan (2019), 2017-2018 İlkokul ve ortaokul haftalık ders çizelgesinde ilkokul birinci sınıftan ortaokul sekizinci sınıfa kadar haftada bir saat görsel sanatlar, haftada bir saat de müzik dersine yer verildiğini, seçmeli dersler kısmında yer alan “Sanat ve Spor” grubu derslerin Türkiye genelinde neredeyse hiç seçilmediğini ifade etmektedir.

Bologna süreci esnek ve disiplinler arası, yaratıcı, özgün, eleştirel düşünme beceri ve yeteneğe dayalı olarak tasarlanmış olmasına rağmen seçmeli derslerin dahi merkezîyetçi bir anlayışla zorunlu olarak kategorize edilmesine bir anlam verilememektedir. Sınıf eğitimi anabilim dallarının 2018 lisans öğretim programlarının yapılandırılmasında Sanat Eğitimi ve Güzel Yazı Teknikleri derslerinin kaldırılma gerekçeleri bilinmemektedir. Büyük olasılıkla Programın yapılandırılmasında etkili olan karar mekanizmalarının bu kararlarında; “İlk ve ortaokullarda zorunlu sanat dersleri ortalama bir saat ise bu dersi veren öğretmen adaylarının alması gereken sanat derslerinde de kesintiye gidilmelidir” düşüncesinden yola çıkılmış olabilir. Ancak ilk ve ortaokullarda sanat derslerinin azaltılmasının sakıncalarına vurgu yapan lisansüstü tezlerin yanı sıra birçok sanat kurumu, dernek, sendika veya sivil toplum örgütlerinin bu durumu onaylamadıkları ve bu kararı eleştiren araştırmacıların görüşleri olduğu bilinmektedir. Bunun yanı sıra PISA, OECD, AP, UNICEF, EURYDICE, EUROSTAT ve İKSV gibi kurumların sanat alanlarına ilişkin raporları, görüşleri ve tavsiye kararları da vardır. Program yapımcılarının bu görüşleri ne kadar göz önünde bulundurdıkları, sanat alanlarının reorganizasyonunda Bologna sürecine uyum, kalite ve akreditasyonu ne ölçüde dikkate aldıkları anlaşılamamaktadır (Artut, 2021).

Bu bağlamda YÖK'nun ilgili web sayfasında lisans programlarına yönelik izlenen yöntem, süreç ve gerekçelere yer verilmesine rağmen özellikle Öğretmen Yetiştirme, Sunuş ve sıkça sorulan sorular” kısmında sanat alanlarına yönelik herhangi bir gerekçe/açıklama yer almadığı da görülmektedir. Maalesef sanat alanlarına yönelik mevcut bu düzenlemeler özellikle okul öncesi ve ilkokullarda çocuğun geleceğe yönelik birçok alanlardaki gelişimini olumsuz etkileyebileceği ihtimalinin göz ardı edilmesi endişesini yaratmaktadır.

Ne yapılabilirdi?

- Eski Lisans Programında yer alan 3 saatlik sanat derslerinin (Sanat Eğitimi, Görsel Sanatlar Öğretimi ve Güzel Yazı Teknikleri) **kredileri birer saat düşürülerek** adı geçen dersler varlığını koruyabilirdi.
- Seçmeli derslerin %25 oranında artırılması programın esnekliği açısından isabetli olmuştur. Ancak seçmeli derslerin sınırlandırılması yanlış bir adımdır. Bölüm veya anabilim dallarının imkânları ölçüsünde esnek bırakılmalıydı.
- “Seçmeli dersler kendi içinde gruplandırılmaz” denmektedir. Alan dışı seçmeli dersler de bu görüşün kapsam alanı içinde olduğuna göre üniversite bazında 50 kişilik bir başvuru olduğunda bu dersin uygulaması (özellikle pandemi sürecinde) nasıl yapılacak? Alan dışı dersler de dahil olmak üzere sanat alanlarında seçmeli derslere başvuru 20 kişiyi geçmemesi sağlanmalıdır.

Bir diğer problem ise sınıf öğretmenliği lisans programında VIII. Yarıyıla konulan görsel sanatlar öğretimi dersi öğretmenlik uygulamalarında önemli bir sorun olduğu yönündedir. VII ve VIII. Yarıyıllarda yer alan öğretmenlik uygulamalarında görsel sanatlar öğretimi dersini henüz tamamlamamış bir öğretmen adayının bu derse ilişkin öğretmenlik uygulamalarına katılmaları, örnek ders verebilmeleri, pratikler gerçekleştirebilmeleri mümkün görünmemektedir (Artut, 2021). Yine başka bir sorun ise sınıf öğretmenlerinin program içerik ve kazanımları konusunda tekrarların fazlalığı yönündeki görüşleridir.

Fakültelerin (özellikle ilkokul öğretmeni yetiştiren) lisans programlarındaki sanat derslerine ilişkin kredilerin düşüklüğü, buna bağlı olarak ilkokullardaki sanat derslerinin sürelerinin kısıtlılığı göz önüne alındığında Millî Eğitim Bakanlığının 2023 vizyonunda ifadesini bulan “İlkokulun Türkçe, matematik ve

kültür-sanat, spor ekseninde şekillenmesi öne çıkarılacaktır.” söyleminin karşılığını bulması zor görünüyor. İKSV’nın 2019 raporunda Türkiye’de sanat derslerinin okul müfredatındaki ağırlığının diğer derslere göre giderek azaldığı ifade edilmektedir.

Kısmen ortaokul, özellikle liselerde sanat, felsefe ve kültür eğitimi oldukça sınırlandırılmıştır. Seçmeli sanat derslerinin tercihi üniversite/akademik kaygı nedeniyle öğrencinin iradesinin dışında biçimlenmektedir. Özellikle çocuklar için felsefe dersi bireysel ve toplumsal açıdan gelişmenin bir yoludur. Yaratıcı düşünme, eleştirel düşünme, akıl yürütme, merak etme, dinleme, düşünme ve ifade etme becerilerini güçlendiren bir eğitim sürecidir. Söz edilen konularda bireysel gelişimi desteklenen bireyler, farklılıklara saygı gibi toplumsal önemi büyük konularda katkı sağlayacağından dolayı bu derse tüm eğitim seviyelerinde yer verilmelidir.

Milli Eğitim Bakanlığının ileriye dönük (2021 ve 2023) proje ve programlarında sanat eğitiminin gerekliliği ve nitelikleri açıkça belirtilmesine rağmen maalesef ortaöğretim programlarının işlerliği YGS (Yükseköğretime Geçiş) sınavlarına hazırlık ile sınırlı hale gelmiştir. Kurtuluş’a (2001) göre liselerde eğitimin kültür boyutu ağır bir şekilde ihmal edilmektedir. Ortaöğretim gençliği, gereksinimleri olana sanatı tanıma, yaşama, paylaşma ve dolayısıyla bilişsel, duyuşsal, devinimsel ve algısal alanlarıyla tam bir insan olarak gelişme olanağından yoksun bırakılmaktadır.

Maalesef, ortaöğretim kurumlarımızda “Sanat, Felsefe, Kültür ve Beceri odaklı” alanların yetersizliği bilimsel araştırma ve lisansüstü derslerde de vurgulanmasına rağmen halen bu konuda ısrarcı olunmasına bir anlam verilememektedir.

İKSV, (2014) raporunda; “*MEB müfredatında ilköğretim ve ortaöğretim kurumlarındaki sanat eğitimi programları tanımlanırken, eleştirel düşünceyi teşvik eden, öğrenci merkezli, disipline dayalı bir yaklaşımın benimsendiği görülür. Ancak bu prensiplerin uygulamaya geçirilmesinin önünde altyapı yetersizliği, kapasite eksikliği, sanat eğitimine dair algı vb. sorunlar vardır. Bu durumun önüne geçmek üzere, örgün eğitimdeki sanat eğitimi müfredatı ve pratikleri gözden geçirilmeli, resim ve müzik derslerinin eğitim malzemeleri ve içeriği, güncel ihtiyaçlara ve uluslararası standartlara uygun hâle getirilmelidir*” şeklinde ifade edilmektedir.

Eğitim fakülteleri lisans programlarının tasarımına ilişkin son gelişmelere bakıldığında YÖK’nun “*Eğitim Fakültelerine Önemli Yetki Devri Kararı (18.08.2020)*” başlıklı resmi yazısı konuya ilişkin önemli gelişmelerin bir başlangıcı olarak kabul edilebilir.

Bu yazıyla sürecin devam edeceği vurgusu yapılmıştır. Bu konuda ilgili fakültelerin kendi iç dinamikleriyle daha sağlıklı, daha esnek yapılandırmalara gidilebileceğinin işareti verilmiştir. Belki de burada olası bir sorun olarak karşımıza çıkabilecek olan ve dikkat edilmesi gereken en önemli konu, programları tasarlayacak öğretim elemanlarının niteliğidir. Öncelikli olarak fakülte bünyesinde oluşturulabilecek kurul üyelerinin/danışma kurul temsilcilerinin mutlaka alan yeterlilikleri yüksek, (unvan ayırımı yapılmaksızın, liyakat esaslı) ilgili dersleri uzun yıllar vermiş, alanlarında yetkin, deneyimli, duyarlı öğretim elemanları arasından seçim yapılması daha sağlıklı olabilecektir. *

Sanat eğitimi alanlarında uzmanlaşmış öğretmen eğitimi programları yetersizdir. Sanat eğitimi veren yükseköğretim programlarında öğretmenlerin sanatı öğretme ve öğrenmedeki rolü yeterince vurgulanmamakta, özellikle ilkökul sınıf ortamlarında keşif, merak ve yaratıcılık duygusunu geliştirici ortamlar yaratılamamaktadır (İKSV, 2014). Bu alanlarda yapılan lisansüstü tezler incelendiğinde konuya ilişkin gerçekçi öneriler sunulmuş olmasına rağmen bunları dikkate alıp hayata geçirecek mekanizmaların güçlü olmayışı, öngörülen programların uygulanabilirliği boyutu, akademisyen ve öğretmenlerin alan yeterliliklerine ilişkin problemler sorunların doğasını oluşturmaktadır. Başta üniversiteler olmak üzere

* Bu bölümde, konuya somut örneklerle geniş yer verilerek kritikler yapılmasının temel amacı; bu alana ilişkin farkındalığın yaratılması, paylaşılması yönündedir. Böylelikle fakültele devredilen yetkilerin kullanımında fakültelerin iç dinamikleriyle akreditasyon ilkeleri referans alınarak daha gerçekçi, daha akılcı, öngörülü, ulusal ve evrensel değerler göz ardı edilmeden ivedilikle çağdaş bir yapılanmaya gidilmesinin gerekliliğine vurgu yapılmaktadır.

araştırmacılar, sanatçılar ve okul dışındaki kültür kurumlarıyla iletişim ve bağlantılar kurulmasının öğretmenlerin sanatsal gelişimi açısından önemli fırsatlar olarak düşünülmelidir.

Örneğin Avrupa Birliği (AB) İstatistik Ofisi Eurostat tarafından kültür istatistiklerine ilişkin yapılan araştırmada sanat alanlarında yükseköğrenim gören öğrencilerin AB ortalaması %3.8 olarak belirlenmiştir. AB ülkeleri arasında en fazla yüzde ile sanat okuyan öğrenciler İngiltere’de %6,8 iken, en düşük oran ise %1,2 ile Romanya olmuştur. Türkiye’de bu oran %1.4 olarak belirlenmiştir (Aksoy,2015:16). Yükseköğretimdeki bu veriler ülkemizin sanat politikası hakkında belki bir fikir verebilir.

Genel çerçeve dikkate alındığında MEB Okul öncesi, İlkokul ve Ortaokul sanat programlarında hedeflenen kazanımların büyük bir kısmının evrensel beklentilere uyduğu söylenebilir. Ancak pratiklerde durumun biraz daha farklı aktığını söyleyebiliriz. Örneğin okulöncesi eğitimde (anaokullarında) uygulanan sanat dersleri, programda vurgusu yapılan kazanımlar göz ardı edilmesine eğlenceli, sanat köşeleriyle bezenmiş, boyama kitaplarıyla zenginleştirilmiş, parmak baskı pratiklerine dönüştürüldüğü görülebilmektedir. İlkokul ve ortaokul düzeyinde ise veliler ve bazı öğretmen ve okul yöneticileri tarafından (seçmeli dersler de dahil olmak üzere) sanat derslerinin daha çok boş zamanları değerlendiren eğlenceli, hoş, fantezi dersi biçiminde algılandığı söylenebilir.

Öğretim programlarında entelektüel bilgi ve sanatsal beceri geliştirmeye yönelik kazanımlar olmasına rağmen pratikte, bu kazanımların edinilmesini sağlayan uygulamalara yeterince yer verilmemesi, sanat etkinliklerinde geçirilen süreçten öte sonuca/ürüne (özellikle özel okullarda) odaklı olması sanat eğitiminde görülen önemli sorunlar olarak ortaya çıkmaktadır.

Avrupa Birliği Ülkelerinde Sanat Programları ve Uygulamalar

Avrupa’daki sanat alanlarına yönelik eğitim öğretim kurumlarında son yıllarda yaratıcılık ve tasarım alanları müfredatın merkezinde yer almaktadır. Bu merkez içinde ayrıca çok kültürlülük, esnek, disiplinler arası sanat eğitimi, görsel ve yeni medya okuryazarlık gibi ana temalar müfredat içeriğini karakterize eder. Yaratıcılık ve yaratıcı düşünme sanatsal pratiklerde etkili bir kavramdır. Müfredat dışı sanat etkinlikleri önemsenmekte olup sanat, müzik, drama ve medya eğitimi gibi disiplinler arasında bağlantıların oluşturulduğu, estetik deneyimlerin yaşandığı ve paylaşıldığı görülür. Karpati’ye (2019) göre birçok Avrupa ülkelerinde sadece sanatta değil, yeni medya sanatlarına odaklı görsel dilde bir eğitim tercih edilerek (Bildunterricht statt Kunstunterricht, sanat yoluyla eğitim yerine görsel eğitim), müfredat daha özgün, yaratıcı ve öğrenci ihtiyaçlarına duyarlı bir hale getirilmiştir (Karpati, 2019).

AB ülkelerinde iletişim ve dijital multi medya sanat alanlarına yönelik müfredatın doğal bileşenleridir. Performans sanatı, multimedya, intermedya, yansıtıcı eleştirel sanat ve pedagojideki yaklaşımlar, sosyal disiplinlerarası, işbirlikçi sanatsal modeller, ekoloji/peyzaj problemlere sosyal eleştirel yaklaşımlar, göstergebilim, kültürel antropoloji ve sanat eğitiminde kapsayıcı, işbirlikçi, dinamik, sanatsal deneyimin önemli göstergeleri arasında yer almaktadır. Ricardo (2010) çocuklar ve gençlerin sanat hakkındaki bilgilerini medya aracılığıyla (World Wide) genişleterek, sanata erişimi artırdığını, sanatın inceliklerini, farklı kültürleri, farklı disiplinleri keşfedebildiklerini, dolayısıyla onların çok iyi bir gözlemci olduklarını ifade ediyor. Bu bağlamda AB ülkelerinin sanat programlarında sunulan dersler çeşitlilik göstermektedir. Eurydice (2009) raporuna göre medya sanatları bir düzine ülkede uygulanmaktadır. Mimari ise beş ülkenin sanat müfredatında zorunludur. İlköğretim seviyesinde tüm öğrenciler için bazı zorunlu sanat dersleri mevcuttur. Bu durum hemen hemen tüm ülkelerde geçerlidir. Bu düzeyde sanat dersleri zorunlu olmasa bile seçmeli olarak tüm öğrencilere sunulmaktadır.

AB ülkelerinin, sanat eğitimi programlarında farklılıklar olabilmektedir. Avrupa ülkelerinde sanat programlarının uygulanma sürecinde farklı yollar izlenmesine rağmen ana program içeriklerine bakıldığında demokratik insani değerlere, eleştirel düşünceye, yaratıcı ifade yeteneğine, sosyal ve kültürel kimliği önceleyen, yeniliklere açık bir yaklaşımların sergilendiği görülebilmektedir.

Ülkelerin üçte birinden fazlası ya eğitim amaçları ya da konuya özgü bağlarla müfredatta sanat ve kültür arasında bağlantı kurar. 9 ülke (Belçika (Flaman toplumu), Çek Cumhuriyeti, Yunanistan, İspanya, İrlanda, Letonya, Avusturya, Slovenya ve Finlandiya) bütün müfredatın amaçları arasında olan sanat ve diğer

konular arasında müfredat bağlantılarını destekler. Örneğin, İspanya’da ulusal ana müfredatla ilgili yasalar dönem amaçlarının yanında zorunlu eğitimin tüm alanlarından ve konularından edinilmesi gereken temel yeterlilikleri belirler. Bu yeterlilikler ‘Kültürel ve Sanatsal Yeterliliği’ içerir. İrlanda’da ilköğretim müfredatı kilit noktalardan biri olan ‘bütünleşmeye’ önem verir. Bu sanat konularının diğer müfredat alanlarla bütünleştirmek için önemi ve gücü hakkında bilgi veren müzik, görsel sanatlar ve drama müfredat belgelerinde gösterilmiştir. Avusturya’da yönetim kararı (Grundsatzterlass zum Projektunterricht.1992-2001) bütün konularla ilgili bilgi verici ilkeleri listeler ve okul şartlarının geliştirilmesi için daha disiplinler arası ve proje tabanlı öğretim ilkeleri sağlamayı savunur. ‘Yaratıcılık ve Tasarım’ tüm konularla ilişkili 5 müfredatlar arası eğitim alanlarından (Bildungsbereiche) biridir (EACEA, 2009). Slovakya’da, öğrencilerin tarihi ve çağdaş görsel kültürü anlamalarına yardımcı olmak amacıyla, sanat tarihinin geleneksel bilgiye dayalı öğretiminden sanatın anlaşılmasına, geliştirilmesine doğru bir hareket vardır (Karpati, 2019). Polonya ve Slovakya’nın sanat müfredatı, yaratıcılığın gelişimi için bir temel olarak problem çözme yeterliliğine odaklanmaktadır. Sanat görevleri hakkında beyin fırtınası ve araştırma, müfredat içeriğinin merkezinde yer alır.

Öğretmenlik Eğitim Programları Değerlendirme ve Akreditasyon Derneği

Fakültelerin (bölüm/anabilim dallarının) programların tasarımında öğretim elemanlarının vermiş oldukları derslerin içerikleri, kullanılan yöntem teknik ve materyaller ve dersin yürütülme biçimi, sorgulanmaya ve hesap verilebilirlik niteliklerinin açık olması, saydamlık, verimlilik, bilimsel, liyakat ve etik değerlerin ön plana çıkarılması bağlamında önem taşımaktadır. Aslında Bu konular Türkiye Yükseköğretim Yeterlilikler Çerçevesi dikkate alınarak programların hazırlanması akredite olmanın bir gereği olarak düşünülebilir.

Ulusal düzeyde Öğretmenlik Eğitim Programları Değerlendirme ve Akreditasyon Derneği’nin (EPDAD) Eğitim Fakültelerinin program geliştirme bağlamında revize edilmesi önemlidir. Derneğin bu konudaki sürece ilişkin katkılarının belirleyici/etkileyici ve önemli kazanımlar sağlayabileceği düşünülmektedir. Ancak mevcut 2018 programı üzerinden akreditasyon sürecine başvuran sınıf eğitimi anabilim dallarının süreç içinde bazı sorunların yaşanabileceği ihtimalini göz ardı etmemekte yarar vardır. Çünkü sınıf eğitimi anabilim dallarında “Sanat Eğitimi” ve “Güzel Yazı Öğretimi” derslerinin kaldırılmış olması sanat alanları büyük ölçüde zayıflatılmıştır. Ayrıca sekizinci yarıyıldaki yer alan “Görsel Sanatlar Öğretimi” dersini alan öğrencilerin öğretmenlik uygulamalarından yararlanamamakta, olumsuz etkilenebilmektedir. Daha açıkçası diğer öğretim dersleri öğretmenlik uygulamalarına dahil iken Görsel Sanatlar Öğretimi dersi Öğretmenlik Uygulamaları dersinden azade kılınmıştır. Ayrıca okulöncesi anabilim dallarında verilen sanat derslerinin üç kredi ile sınırlandırılması ve “Erken Çocuklukta Sanat Eğitimi” dersinin içeriğinin sanat uygulamalarından arındırılması, alanı çocuk gelişimi olan öğretim elemanları tarafından verilmesi önemli bir sorun olarak görülebilmektedir.

Akademik bilimsel/sanatsal niteliklerin, verimliliğine ilişkin arayışların bürokratik/evraklar üzerinden akreditasyon süreciyle çözümlenmeye çalışılması söz konusu problemleri ortadan kaldırmayacaktır. Bu problemler yeniden gözden geçirilip reorganize edilmediği sürece EPDAD süreci tartışmalı hale gelebilecektir.

Tartışma ve Sonuç

Bugünün eğitimi yarının eğitimi olacak mı? Bugünün eğitimi yarının eğitim anlayışıyla ne derecede örtüşecek? Eğitimciler, mevcut uygulamalar ve politikalar üzerinde düşünmeli ve giderek karmaşıklaşan bir dünyada sayısız zorluğun üstesinden gelmek için eğitimi dönüştürmenin yollarını belirlemelidir. Okul öncesi ve ilköğretim çağındaki çocukları geleceğe hazırlayacaksak, artık geleneksel, statükocu, evrensel bilgi teknolojilerini dikkate almayan, sosyal yaşamda karşılığı olmayan eğitim modellerine güvenemeyiz. Eğitimi yeniden düşünmeyi iyileştirmeyi yaratıcı sürecimizin devam eden bir parçası haline getirmek, kaliteli öğretim ve öğrenimi tasarlamak ve sunmak için dinamik yeni yolları destekleyen değişikliklerin gerçekleşmesine izin vermeliyiz. Petterson ve Avgerinou (2016) göre, multimedya araçlarıyla bilgiyi çok çeşitli, farklı formatlarda sunarak öğrenme alanlarına yönelik zengin ortamlar sağlanmalıdır. Avgerinou, bu

bağlamda eğitimin yeniden düşünülmesini, yenilikçi tasarımları ve geleceğin eğitimini, geliştirilmesini, dönüştürülmesini yollarının belirlenmesi ve keşfedilmesinin gerekliliğini ifade etmektedir.

Küreselleşen dünyada aktör olan ülkelerin sosyoekonomik açıdan kalkınmış oldukları görülmektedir. Bir ülkenin çağdaş, gelişmiş ülke konumuna gelmesinde o ülkede uygulanan eğitim sistemi ile yakın bir ilişki vardır. 21. yüzyılda ülkeler varlıklarını sürdürebilmeleri ve uluslararası platformda dünya ülkeleri ile rekabet edebilmeleri için uzman kadrolar tarafından yetiştirilmiş nitelikli, yaratıcı insan gücüne gereksinim duymaktadırlar.

Geleceğin öğrencisine öğretmenlik yapacak adayların eğitiminde eleştirel ve yaratıcı düşünme, karar verme, sorun çözme, işbirliği ve iletişim becerilerinin geliştirilmesi önemli bir yer tutuyor. Bu becerileri ezber bilgilerin ön planda olduğu geleneksel dersler ve öğrenmenin sınıf içine hapsedildiği ortamlar yoluyla geliştirilemez. Öğrencilerin aktif olduğu, öğrenme grupları ile projeler yürüttüğü, araştırma ve tartışma etkinliklerinin ön planda olduğu eğitim süreçleri oluşturması gerekiyor. Ayrıca bilgi teknolojilerinin sürece entegre olduğu ve öğrenme kaynaklarının gerek sınıf içi gerekse sınıf dışı yerel ve evrensel ortamlarla çeşitlendiği ortamlar oluşturmalarıdır (Yıldırım, 2018).

Resim ve Müzik öğretmenleri okul öncesi, ilköğretim, ortaokul ve liselerde ders verebilecek yeterlikte yetiştirilmelidir. Resim ve Müzik öğretmenlerinin önce öğretmen sonra sanatçı adayı olduklarını unutmamalıdır. Ayrıca okul öncesi ve sınıf öğretmenlerinin görsel sanatlar, müzik, drama gibi dersleri vereceklerse bu konuda yeterli donanıma sahip olarak yetiştirilmesi gerekir. Öğretmen adayları yan ya da çift ana dal eğitimi almaları doğrultusunda teşvik edilmelidir. Lisansüstü eğitime yönlendirilmelidir (İlhan, 2019).

Bologna süreciyle birlikte eğitimdeki yeni paradigmlar, dünyadaki yaratıcılık merkezli sanat eğitimine ilişkin öğretim programlarının yeniden yapılandırılmasını gündeme getirmiştir. Özellikle ülkeleri sınırlarını kapatmaya zorlayan pandemi sürecinde kültür-sanat ve yaratıcılık bir kez daha kültürlerarası etkileşimin ve iletişimin temelinde yer almaya başlamıştır. Birleşmiş Milletler ve Dünya Sağlık Örgütü kültürlerarası iletişimin ve etkileşimin temelinde koronavirüsle mücadelede, kamuda farkındalık sağlayabilmek için en kritik araçlardan birinin yaratıcılık olduğunu ortaya koymuştur. Çünkü yaratıcı bireyler dünya hakkında benzersiz bir bakış açısı sunar ve bizi dünyanın birçok sorununa yeni fikirler ve çözümler bulmaya zorlar. Özellikle pandemi sürecinde bu kavram hayati bir anlam taşımaktadır. Çünkü kültür ve sanat pratikleri özgün, yaratıcı kolektif anlatıların geliştirilmesine, toplulukları iyileştirme, pekiştirme ve çeşitliliği teşvik etme becerilerine katkısının sürdürülebilirlik bağlamındaki en güçlü varlık nedenlerinden biri olarak düşünülebilir.

Eğitimde bir paradigma değişimine, yeni yaratıcı, inovatif programlara ihtiyaç var. Şu anki programlar büyük olasılıkla 20 yıl sonrasının ihtiyaçlarını karşılamayacaktır. Tüm sanat ve sanat eğitimi programlarına yönelik ders güncellemeleri dijital düşünceler ve dijital bir portföyün geliştirilmesi ve sürdürülmesini merkeze alan bir anlayışla yeniden tasarlanmalıdır (Jesse, 2020).

Sanat alanlarına yönelik programların kültürel bir içeriği güçlendirilebilir. Kültürel gelişim UNESCO'nun 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündemi'nin ana temasını oluşturmaktadır. Ayrıca UNESCO'nun 2006 raporunda birçok Avrupa ülkelerinin ilköğretim müfredatında sanat eğitiminin güçlü bir varlığının yansıtıldığı sanat eğitiminin kültürel vatandaşlık duygusunun teşvik edilmesinde önemli bir role sahip olduğu ifade edilmektedir. Dolayısıyla sanat alanları ve müzeler kültür kavramının en önemli varlık nedenlerinden birisidir. Bu bakımdan sanat programlarının yapılandırılmasında kültürel öğelere geniş yer verilmelidir. Program içeriğinde özellikle ortaöğretimde müze eğitimi, kültür kavramı, kültür yönetimi, kültür endüstrisi ve kültürel çeşitlilik gibi temalarla zenginleştirilmelidir. Bu tematik öğeler sınıf eğitimi anabilim dallarında yer alan/yer alacak sanat programlarını da kapsamalıdır.

Bu konuya ilişkin OECD'nin "The future we want, 2030" Raporu anlamlıdır. Raporda; geleceğin eğitiminin becerilere bağlı olduğunu, beceri eğitiminin daha güçlü, daha kapsayıcı ve daha sürdürülebilir kalkınma için hayati bir önem taşıdığı ifade edilmektedir. Bu bağlamda eğitim müfredatlarının gelişime açık olması gerektiğini, öğrencilerin açık fikirli, meraklı, hayal gücü ve kültürel algıları yüksek, esnek/inovatif düşünebilen ve öz değerlerini geliştirebileceği bir yapılanmaya gidilmesi gerektiğine vurgu yapılmıştır.

Eğitim Fakültelerine Yetki Devri Kapsamında Sanat Alanlarına Yönelik Lisans Programların Tasarlanmasında Gözetilecek Noktalara İlişkin Öneriler

Ağustos 2020 yılından itibaren YÖK lisans programlarının tasarımında ders kategorileri ile ilgili "Alan Eğitimi Dersleri, Öğretmenlik Meslek Bilgisi Dersleri ve Genel Kültür Dersleri" şeklindeki gruplandırmanın göz önünde tutulması, "ders sayısı, ders saati / kredi sayısı ve yoğunluğu" konusunda da sıralamaya dikkat edilmesi çerçevesinde Eğitim Fakültelerine yetkisini devretmiştir.

Dolayısıyla bu süreçte sanat alanlarına yönelik lisans programların tasarlanmasında gözetilecek noktalara ilişkin öneriler şu şekilde belirlenmiştir.

- Programlar belirli zaman dilimlerinde güncellenmelidir, müfredat dışı kültürel etkinliklere yer verilebilir, programlar, öğrencilerin çevre estetiği konusunda görsel farkındalığa sahip aktif vatandaşlar olarak yetiştirmelerine katkı sağlanabilir.

- Hizmet içi eğitim programlarında (Devamlı profesyonel gelişim programları) süreklilik sağlanmalı, periyodik aralıklarda zorunluluk getirilebilir.

- Ailelere, sanat ve sanat eğitiminin anlamı, pedagojik fonksiyonları/yararları konusunda konferanslar, seminerler verilebilir, bilim insanları, sanatçılar ve yaratıcı kimliğe sahip, alanlarında tanınmış, yetkin kişiler davet edilerek onlardan destekler alınabilir.

- Sanat eğitimi programlarının yapılandırılmasında milli/kültürel değerler göz ardı etmeden disiplinlerarası evrensel standartlar geliştirilmeli ve çeşitlendirilmelidir.

- Görsel sanatlar öğretmenlerinin kişisel ve profesyonel gelişimlerine katkı sağlayabilecek üniversiteler, belediyeler, sanat ve kültür kurumları, vakıflar, dernekler, galeriler ve sanatsal faaliyetler içinde olan diğer sivil toplum kuruluşlarıyla iletişim ve bağlantı içinde olmalarına olanaklar sağlanmalıdır.

- Türkiye'de sanat ve sanat eğitime yönelik toplumun kültürel algı düzeylerinin zayıf olduğu düşünülmektedir. Özellikle anne baba eğitiminde söz konusu olumlu algı ve sanat anlayışını kazandırma yolunda adımlar atılmalı, nitelikli sanat eğitim, üretim ve tüketim için talepler yaratılabilir.

- Sanat alanlarına ilişkin yapılandırmada, sanat kurumları (dernek, vakıf, sendika, kültür birimleri v.d), iş dünyası, diğer sivil toplum örgütlerinin görüşleri ve lisansüstü tezler, raporlar, ilgili konferans ve bildiriler taranabilir. Bologna süreci kapsamındaki eğitim kurumlarının lisans programlarının araştırılmasında yarar vardır.

- Eğitim bilimciler/programcılardan teknik, bilimsel destek alınmalı, sanat alanlarının tasarımlarında (keskin) müdahil olmamalıdır.

- Lisans sanat programlarının içeriği ve kazanımlar MEB program ve kazanımlarıyla örtüşmesi dikkate alınmalıdır.

- Programın yapılandırma sürecinde sanat alanlarındaki küresel çağdaş gelişmeler dikkate alınarak esnek bir politika izlenebilir. Yenimedya teknolojilerin verimli kullanılabilirliği, olanak ve sınırlılıkları program tasarımında gözetilebilir.

- Sınıf öğretmenliği lisans programında "Müze Eğitimi" dersi mutlaka yer almalıdır.

- Programların tasarım sürecinde, özellikle ilgili derslere bizzat giren liyakat sahibi alanında uzman komisyon üyelerinden oluşmalıdır. Sanat derslerine sanat alanlarında yetkin uzman öğretim elemanları girmelidir. Eğitimde şeffaflık, Liyakat/yeterlilik ve hesap verme önemli ölçütler olmalıdır.

Sunulan bu önerilerin belki büyük bir kısmı, kapsayıcı nitelikteki yönergeler biçiminde YÖK ve MEB'nin kendi çalışma anlayışı içinde yer almaktadır. Neticede bu maddeler sadece katkı niteliğini

taşımaktadır. Sanat programları nihayetinde bir reçete değildir. Program içeriklerinin amaca uygun olarak yürütülmesi, hedeflenen kazanımlara ulaşılması alanında yetkin öğretim elemanları tarafından gerçekleştirilebilir. İyi bir sanat eğitimcisi yaratıcı özümler üretebilir yeni durumlara karşı hızlı uyum sağlayabilir, seçenekler geliştirebilir, özgün, yaratıcı pratikler sunabilir, sanat ve yaratıcılığı bulaşıcı bir hale getirmenin önünü açabilir, yeni fırsatlar yaratabilir. Sanat alanlarında çağdaş, verimli bir öğretim program tasarlamak öğrencilerin ihtiyaç, talep ve beklentilerinin karşılanmasında, artistik gelişimlerinde, kalıpların dışında düşüncelerinde, özgün, çekici deneyimler yaratmalarına olanak sağlayan heyecan verici dinamik bir süreçtir.

KAYNAKÇA

- Aksoy, A. (2015). Sanat eğitimi için zihinsel dönüşüm gerekiyor. *Sanat Dünyamız*. (147), 16-21.
- Artut, K. (2021). *Sanat Eğitimi Kuramları ve Yöntemleri*. (9. Baskı), Ankara: Anı Yayıncılık.
- Aslan, E. (2011). The first primary school curriculum of the Turkish Republic: 1924 İlk Mektepler Müfredat Programı. *İlköğretim Online*, 10(2), 717-734.
- Çoban, A., Erkuzu, D. (2019). Cumhuriyetin kuruluşundan günümüze görsel sanatlar dersi. *The Journal of International Lingual Social and Educational Sciences*, 5(2), 239-253. DOI: <https://doi.org/10.34137/jilses.601557>
- Demirel, Ö. (1992). Türkiye’de program geliştirme uygulamaları. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 7, 27-43.
- EACEA P9 Eurydice (2009). *Education, Audiovisual & Culture Executive Agency. Avrupa’da Okullarda Sanat ve Kültür Eğitimi*. Ankara: Eurydice Türkiye Birimi Milli Eğitim Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı.
- Etike, Serap. (2001). *Cumhuriyet dönemi resim eğitimi*. Ankara: Güldikeni Yayınları.
- İKSV. (2014). *Türkiye’de sanat eğitimini yeniden düşünmek*. İstanbul: Kültür Sanat Vakfı Yayınları.
- İlhan, Ç. A. (2019). Türkiye’de sanat ve sanat eğitimi alanında yapılan son değişiklikler. *Güzel Sanatlar Fakültesi Dergisi*. 1(1), 9-22.
- Joseph, N., Said. M.Z., & Wahab. A. K. (2018). Evaluating the Educational Curriculum in Architecture Department According to ABET Criteria. *Arts and Design Studies*, 69, p. 35
- Kárpáti, A. (2019). Art education in Central and Eastern Europe. Freedman, K. (Ed). (2019). *International Encyclopaedia of Art and Design Education, Vol. II: Curricular aspects of art & design education*. Wiley Blackwell Publishers, Oxford and New York. <https://doi.org/10.1002/9781118978061.ead107>
- Kurtuluş, Y. (2001). Sanat eğitiminde işbirlikli öğrenme-cooperative learning in art education. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20, 201.
- Oliva, P. F. (2005). *Developing the curriculum*. (6. Edition). Newyork: Pearson Education.
- Petterson, R., Avgerineu. D. Maria. (2016). Information design with teaching and learning in mind. *Journal of Visual Literacy*. 35(4). 253-267.
- Strycker, Jesse. (2020). K-12 Art Teacher Technology Use and Preparation. Heliyon CellPress. 6, (7).
- Taşdemirci, E. (2002). 20. Yüzyılda Türkiye’de öğretmen yetiştirme sisteminde Çağdaş pedagoji akımları. 14 (40), 269-304. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/erdem/issue/44275/546703>
- Telli, H. (1990). *Türkiye’de Resim-İş Öğretimine Genel Bakış. Resim-İş Öğretimi ve Sorunları*. Ankara: Türk Eğitim Derneği Yayınları.
- Unsworth, J. Norman. (1992). Art education. re-thinking lowenfeld art education, *Journal of the National Art Education Association*, 45, p.68.

Yüksek Öğretim Kurulu (1998). *Eğitim Fakülteleri Öğretmen Yetiştirme Programlarının Yeniden Düzenlenmesi*. Ankara: Yükseköğretim Kurulu Yayını.

Yüksek Öğretim Kurulu. (1987-2007). *Öğretmen yetiştirme ve eğitim fakülteleri*. Ankara: Yükseköğretim Kurulu Yayınları.

Zelyurt, H. (2021). 2018 okul öncesi öğretmenliği lisans programının önceki programlarla karşılaştırılması. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22 (2), 1452-1479. DOI: 10.17679/inuefd.975821

İnternet Kaynakları

OECD. (2018). *The fFuture of Education and Skills Education 2030* [https://www.oecd.org/education/2030/E2030%20Position%20Paper%20\(05.04.2018\).pdf](https://www.oecd.org/education/2030/E2030%20Position%20Paper%20(05.04.2018).pdf) (Erişim: Kasım, 2021).

UNESCO Report. (2005). *2005 Convention Global Report* <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000260592> (Erişim: Kasım, 2021).

Yıldırım, A. (2018). Prof. Dr. Ali Yıldırım ile Türkiye’de Öğretmen Yetiştirme Süreci Üzerine <https://tedmem.org/soylesi/prof-dr-ali-yildirim-ile-turkiyede-ogretmen-yetistirme-sureci-uzerine> (Erişim: Aralık, 2021).

EURYDICE, (2009). *Avrupa’da Okullarda Sanat ve Kültür Eğitimi*. http://sgb.meb.gov.tr/eurydice/kitaplar/Avrupada_okullarda_sanat_ve_kultur_egitimi/Avrupada_okullarda_sanat_ve_kultur_egitimi.pdf (Erişim: Kasım, 2021).

Çetin, Z., Karaslan, A ve Arslan, S. (2018). *Türkiye ve Dünyadaki Sanat Eğitimi Uygulamalarının İncelenmesi* https://www.researchgate.net/publication/324153035_Turkiye_ve_Dunyadaki_Sanat_Egitimi_Uygulamalarının_İncelenmesi (Erişim: Aralık, 2021).

İlhan, A.Ç. (2019). *Sanat eğitiminde top ailelerde* <https://www.hurriyet.com.tr/egitim/sanat-egitiminde-top-ailelerde-40896778> (Erişim: Kasım, 2021)

Bailey J. (2020). *Government Responses to the Impact of COVID-19 on the Arts and Creative Industries* <https://www.bypgroup.com/blog/2020/3/21/government-arts-responses-to-covid-19> Erişim: Aralık, 2021).